

*Семенов Ю. М., кандидат педагогічних наук, доцент,
начальник навчально-наукового центру іноземних мов
НУОУ (м. Київ)*

*Сиромля Ю. П., кандидат військових наук, начальник
кафедри іноземних мов НУОУ (м. Київ)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНОЇ ВЗАЄМОСУМІСНОСТІ З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В статті розглядається важлива складова взаємосумісності органів управління, частин та підрозділів ЗСУ з військовими формуваннями міжнародних організацій та країн-партнерів – мовна взаємосумісність. Розкриті основні показники та критерії мовної взаємосумісності. Запропоновано деякі шляхи досягнення мовної взаємосумісності силами та засобами створеної системи мовної підготовки ЗСУ

В статье рассматривается важная составляющая совместимости органов управления, частей и подразделений Вооруженных Сил Украины с воинскими формированиями международных организаций и стран-партнеров – языковая совместимость. Раскрыты основные показатели и критерии языковой совместимости. Предложены некоторые пути достижения языковой совместимости силами и средствами действующей системы языковой подготовки Вооруженных Сил Украины.

The article deals with language interoperability which is an essential element of interoperability between command structures, units and cells of the Armed Forces of Ukraine and military formations of international organizations and partner countries. Indices and criteria of language interoperability are considered. Some ways for achievement of language interoperability by means of current language training system in the Armed Forces of Ukraine are suggested.

Важливим завданням Збройних Сил України (далі - ЗСУ) є взаємодія з військовими формуваннями міжнародних організацій та країн-партнерів у рамках реалізації заходів міжнародного співробітництва: до участі у міжнародних миротворчих операціях (ММО) під егідою ООН чи НАТО; до роботи у складі багатонаціональних штабів; до боротьби з міжнародним тероризмом тощо.

Організація відповідних міжнародних заходів включає комплектування визначених структур - багатонаціональних штабів, контингенту миротворців тощо – таким особовим складом, підготовка якого відповідає встановленим нормам (стандартам) для якісного виконання завдань за призначенням.

Тому можливість залучення та ефективність послідовної участі представників ЗСУ в різноманітних заходах міжнародного військового співробітництва, в тому числі у ММО та у роботі багатонаціональних штабів, значною мірою залежить від рівня підготовки особового складу та його взаємосумісності з вищезазначеними міжнародними воєнними структурами.

Важливою складовою взаємосумісності є мовна взаємосумісність органів управління, частин та підрозділів ЗСУ з військовими формуваннями міжнародних організацій та країн-партнерів.

Мовна взаємосумісність є, коли у військовому колективі особовий склад володіє визначеною іноземною мовою – робочою мовою спілкування в військовому контингенті - на потрібному стандартизованому рівні.

Забезпечення мовної взаємосумісності є достатньо складним процесом, і саме тому у цьому розділі розглянуті деякі основні теоретичні та практичні питання здійснення завчасної та безпосередньої мовної підготовки, а також її перевірки, оцінювання і сертифікації відповідно до загальнозживаних міжнародних норм.

Перш за все, слід зауважити, що робоча мова певного міжнародної військової структури визначається відповідним органом управління. Наприклад, в ООН при організації ММО Директорат ММО користується положеннями документу STM 2-1 „Загальна підготовка офіцерського складу та інших категорій військовослужбовців”, пункт А-2 якого визначає саме мовні уміння для функціонування місії ООН. При цьому окремо визначаються: потрібна іноземна мова; потрібні вміння мовленнєвої діяльності, а також стандартизований мовний рівень (СМР) їх сформованості; комплексна оцінка, яка складається з оцінок за потрібними вміннями мовленнєвої діяльності - стандартизований мовний профіль (СМП); порядок організації та

проведення загальної і спеціальної мовної підготовки; порядок перевірки (мовного тестування), в тому числі перед призначенням на посади в міжнародних структурах, та ін.

Також слід підкреслити, що мовні вимоги ООН збігаються з нормами Міжнародного Бюро з питань координації мовної підготовки (BILC) та з мовними стандартами НАТО „STANAG 6001” (далі – СТАНАГ 6001).

По-друге, є зрозумілим, що в умовах співпраці в одному колективі військових фахівців з різних країн світу саме мова стає основним засобом спілкування для здійснення управління, підготовки і прийняття рішень і організації їх виконання та ін. Мова є найбільш важливим засобом спілкування людей; мова – це система фонетичних, лексичних, граматичних засобів, які є знаряддям висловлення думок, почуттів тощо.

Отже, рівень володіння іноземною мовою – це сукупність як теоретичної (засвоєння мовних знань), так і практичної підготовленості (ступень сформованості мовленнєвих навичок, а також вмінь), що визначає здатність особи до практичного використання мови. У Збройних Силах України цей рівень оцінюється за шкалою стандартизованих мовленнєвих рівнів (СМР), які відповідають рівням мовленнєвої компетенції за мовним стандартом НАТО СТАНАГ 6001 [3, С.2, 13-30].

Причому стандартизований мовний (мовленнєвий) профіль (СМП) – це розгорнута оцінка рівня володіння іноземною мовою, яка складається з показників СМР за 4 основними видами мовленнєвої діяльності, записаних у послідовності: аудіювання, говоріння, читання, письмо, - наприклад, - 3232 [3, С.2]. Саме такий СМП, тобто фактичний рівень володіння іноземною мовою за встановленими показниками, є потрібним в багатьох міжнародних миротворчих місіях для виконання завдань за призначенням та для функціонування військовослужбовців в визначеному іншомовному середовищі в умовах реального часу і обумовлює мету, завдання, зміст відповідної мовної підготовки, а також порядок її організації, проведення, оцінювання і сертифікації.

Мовна підготовка особового складу ЗСУ – це комплекс узгоджених між собою, планомірних заходів навчального та тренувального характеру, спрямованих на вивчення особовим складом іноземних мов в обсязі, визначеному як необхідний для

виконання посадових обов'язків, служби (роботи) та навчання за кордоном [3, С.1-2].

Формування у військовослужбовців потрібного СМР (СМР-1/2/3) володіння визначеною іноземною мовою, а також засвоєння загальної і спеціальної військової термінології здійснюється шляхами проведення навчальних занять, мовного тестування і цілеспрямованої індивідуальної роботи офіцерів з удосконалення знання іноземної мови.

Мета і завдання мовної підготовки реалізуються системою мовної підготовки, яка містить: підсистему управління; сили і засоби мовної підготовки; з'єднання / об'єднання / військові частини / ВВНЗ / підрозділи / посадові особи, які забезпечуються заходами мовної підготовки.

Управління мовною підготовкою у ЗСУ здійснюється на підставі низки керівних документів, в яких висловлено порядок її організації, проведення і всебічного забезпечення.

Особливості організації і проведення мовної підготовки на кожному етапі професійної підготовки офіцерів (лицей-інститут-академія) розглянуто і визначено у ключовому документі – у „Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України” (дали - Концепція), затвердженої наказом Міністра оборони України від 01. 06. 2009 року №267 [3, С.1-30]. Також наведено мінімальні обов'язкові вимоги до змісту навчання на кожному СМР.

Вищезазначений документ органічно доповнюється наказом Міністра оборони України від 01. 07. 2002 року №217 „Про затвердження Положення про курси іноземних мов у Збройних Силах України” регламентує організацію саме курсової мовної підготовки особового складу ЗСУ [4, С.1-8].

На виконання встановлених керівних вимог та у відповідності з кращим вітчизняним та зарубіжним досвідом, сучасний зміст навчання іноземних мов включає теоретичну частину (вивчення основних аспектів мови- фонетики, лексики, граматики) та практичну складову (опанування 4 основними вміннями мовленнєвої діяльності – аудіюванням, говорінням, читанням та письмом).

Принципово важливим є розуміння кожною особою, залученою до підготовки вітчизняного миротворчого персоналу відмін і особливостей основного сучасного підходу до навчання іноземних мов – використання комунікативного методу навчання. Дуже важливо, щоб кожному

учаснику навчального процесу було зрозуміло, що сучасні вимоги до забезпечення теоретичної та практичної готовності особового складу до реального спілкування обумовлюють рішучий перехід до комплексного вивчення офіцерами іноземної мови як системи; до того ж, сам процес навчання наближається за його характером до процесу реальної комунікації [10, С.116-117].

Треба розуміти, що раніше для формування звичного для багатьох вміння „читати і перекладати зі словником” в вітчизняній та зарубіжній школі тривалий час використовувався один із основних традиційних методів навчання іноземних мов – граматики-перекладацький, який передбачає концентрацію основних зусиль лише на вивченні певних розділів лексики і граматики та на розвитку вміння читати (зі словником). На певних етапах розвитку суспільства цього було достатньо. Під час навчання тоді, по суті, реалізовувалась прикладна і спрощена схема накопичення лише деяких мовних знань (в основному граматичних) і розвитку лише одного з 4 основних вмінь мовленнєвої діяльності – читання, з елементарним розумінням основ перекладу.

В ВВНЗ МОУ мовну підготовку особового складу організовано відповідно до сучасних вимог. Система мовної підготовки працює, і вже є серйозні надбання. Зокрема, станом на квітень 2010 року у НУОУ іноземна мова вивчалася як слухачами ОТР (спекурс з військової термінології багатонаціональних штабів та здача іспитів з визначення СМП), так і офіцерами/держслужбовцями у мережі курсів англійської, німецької, французької та турецької мов в навчальних групах для досягнення СМР 1/2/3. Результативність навчання, як правило, є високою – з забезпеченням потрібних результатів у 70-95% тих, кого навчають.

Разом з тим, аналіз стану існуючої системи мовної підготовки офіцерів ЗСУ показує її недостатню результативність. Вітчизняні та іноземні наукові дослідження та практичний досвід, отриманий в НУОУ та інших ВВНЗ МОУ, доводять те, що існує багато шляхів удосконалення системи мовної підготовки.

Перспективним є підвищення ефективності навчально-виховного процесу за умов: подальшого удосконалення нормативно-правової бази мовної підготовки у ЗСУ; покращення управління навчальним процесом вивчення іноземних мов і мовним

тестуванням, планування і відбору кандидатів на навчання; удосконалення методики навчання, оперативне розповсюдження передового досвіду і використання новітніх технологій; удосконалення методики самостійного вивчення іноземних мов офіцерами; стимулювання ефективної мовної підготовки і її результативності та ін.

Зокрема, для підвищення якості навчання в навчальний процес доцільно: впровадити новітні комунікативні інтенсивні методики навчання іноземних мов; проводити поточний, підсумковий контроль та мовне тестування за сучасними методиками; забезпечити постійне підвищення рівня педагогічної майстерності НПП і їх мотивацію; забезпечити наукове супроводження навчального процесу та ін.

Особлива роль в вирішенні питання покращення навчання іноземної мови належить використанню в навчальному процесі всього арсеналу сучасних засобів навчання та новітніх технологій з урахуванням їх методичної доцільності.

Принципово важливим є те, що новітні технології дозволяють вже на перших етапах навчання: використовувати іноземну мову в умовах реального часу; за умов методичної доцільності позбавляють керівника занять від рутинних компонентів діяльності під час проведення практичного або контрольного заняття; оптимізують самостійну роботу офіцерів під час їх базової мовної підготовки.

Використання комп'ютера, як одного із основних сучасних засобів навчання, стає все більше популярним і для самостійної підготовки слухачів. На думку багатьох фахівців, комп'ютер став одним із визначних інструментів в навчанні іноземним мовам через практично необмежені можливості Інтернету, а також ефективне використання мультимедійних курсів, інтерактивних завдань для розвитку різноманітних умінь та навичок, фонетичних курсів, спрямованих на опрацювання іншомовної вимови та інтонації, інтерактивної дошки, керованої за допомогою комп'ютера. Слід підкреслити особливе значення автентичних матеріалів Інтернету для використання їх разом з іншими джерелами у навчанні англійської мови.

Дуже важливим є розв'язання складної педагогічної задачі – навчити військовослужбовців та працівників ЗСУ, і перш за все офіцерів, сформувати науково обґрунтовану індивідуальну систему мовної підготовки і вміло та результативно

Питання педагогіки

використовувати її вже після закінчення навчання під керівництвом викладача. Інакше величезна робота в галузі мовної підготовки може виявитися марною [12, С.56-66, 13, 14].

Таким чином, питання забезпечення мовної взаємосумісності особового складу ЗСУ з військовими формуваннями міжнародних організацій є вкрай важливим і

обов'язковим елементом підготовки ММО. Воно планомірно вирішується силами створеної системи мовної підготовки ЗСУ. Вже є певні позитивні результати. Подальше підвищення рівня її ефективності сприятиме як досягненню оптимального рівня мовної підготовленості особового складу, так і більш якісному виконанню завдань ММО.

Література

1. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року (Біла книга України) – К., 2004, С.64-65.
2. Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки – К., 2005, С.20-22.
3. Наказ Міністра оборони України від 01.06.1998 року №267 „Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України та Плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України”.
4. Наказ Міністра оборони України від 01.07.2002 року №217 „Про затвердження Положення про курси іноземних мов у Збройних Силах України”.
5. Наказ Міністра оборони України від 11 травня 2006 року №252 „Про затвердження Інструкції з організації участі миротворчих контингентів і персоналу Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях”.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 року №49 ”Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки”.
7. Наказ Міністра оборони України від 13 квітня 2005 року №221/217 „Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України”.
8. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003 – 273 с.
9. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист МОіН України від 2 березня 2005 року №14/18.2-481. Колектив авторів: Г.Є. Бакаєва, О.А.Борисенко, ІІ. Зуєнок, В.О.Іваніщева, Л.Й.Клименко, Т.І. Козимирська, С.І.Кострицька, Т.І. Скрипник, Н.Ю.Тодорова, А.О.Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005. - 119 с.
10. Азимов Э.Г., Шукин А.Н. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков).- СПб: „Златоуст”, 1999.- 472 с.
11. Методика викладання іноземних мов у навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб./ Ком. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
12. Семенов Ю.М. Навчальний посібник з англійської мови „Бойові дії”. - К.: НАОУ, 2002.- 68с.
13. Федорович М.А. та ін. Навчальний посібник з англійської мови „Мовне тестування”/ Під ред. Семенова Ю.М. - К.: НАОУ. – 2004. – 28с.
14. Шкаравська І.П. Навчальний посібник з англійської мови „Щоб почати...” (підготовчий курс)/ Під ред. Семенова Ю.М. - К.: НАОУ. – 2002. – 100с.
15. A. Hughes. Testing for language teachers. UK, Cambridge: University Press 2005.- 252 p.
16. Kathleen Graves. Designing Language Courses. Bonn, London, New York, Paris, Tokyo, Washington, 2000.- 308p.
17. R. White and others. Management in English language teaching. UK, Cambridge: University Press. 2001.- 348 p.
18. Юрчук И., Стрелецкий А. Практика языковой подготовки в военных учебных заведениях иностранных государств//Зарубежное военное обозрение. – 2009. -№3. – С.22-28.